

Naisroolin rakentaminen
draamakomediassa *Unettomat*

Viestinnän koulutusohjelma
AV-mediatuotanto
kuvapainotteiset opinnot
Opinnäytetyö
24.4.2009

Martina Näreharju

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto AV-mediatuotanto, kuvapainotteiset opinnot	
Tekijä Martina Näreharju			
Työn nimi Naisroolin rakentaminen draamakomediasa <i>Unettomat</i>			
Työn ohjaaja/ohjaajat Antti Pönni			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika 24.4.2009	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 28	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäyte on toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostuu noin kahdeksanminuuttisesta fiktivisestä lyhytelokuvasta <i>Unettomat</i> sekä kirjallisesta tutkielmasta. Opinnäytteeni kirjallinen osa käsittelee naisroolin rakentamista draamakomediasa, erityisesti ohjaamassani draamakomediasa <i>Unettomat</i>. Tarkastelen tekstissä myös yleisesti naisrooleja kotimaisissa draamakomedioissa. Määrittelen joitakin yhtenäisiä linjoja eri elokuvien tyyllillisistä keinoista rakentaa naisrooli draamakomediasa.</p> <p>Tutkin erityisesti visuaalisuuden vaikutusta henkilöhahmon syntyyn. Pohdin muun muassa miten kuvaus, leikkaus ja lavastus vaikuttavat henkilöhahmosta muodostuvaan vaikutelmaan. <i>Unettomat</i> on elokuva nuoresta tytöstä ja valoisasta kesäyöstä. Elokuva leikittelee eri tyyllilajeilla: se alkaa draamana, mutta muuttuu sitten komediaksi. Tekstissäni selvitän miten henkilön dramaattisuus tai koomisuus visuaalisten keinojen, kuten kuvauksen tai puvustuksen kautta korostuu.</p> <p>Tutkielman alussa selvitän työn keskeiset käsitteet, mitä tarkoittavat draama, komedia ja draamakomedia. Tutkin myös kotimaisen komedian historiaa, millaisia elokuvarooleja naisille suosituimmista komediallisissa suomifilmeissä 1930–1950-luvuilla tarjottiin. Muuten rajaan tarkastelun kohteeksi kotimaisen nykyelokuvan viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Aloitan vuodesta 1999, jota on pidetty kotimaisen elokuvan uuden nousukauden ensimmäisenä vuotena ja päädyn lopulta vuoteen 2009.</p> <p>Komediasa henkilöiden koomisuus syntyy usein liioittelun ja vastakkainasettelun kautta. Draamakomedia on tyyllilaji, jossa kohtaaminen voi olla samanaikaisesti uskottava ja hauska. Tyyllilajin huumori perustuu draaman ja komedian vuorottelulle. Henkilö voidaan näyttää yhdessä hetkessä traagisena kaunottarena ja seuraavassa koomisena sirkuspellenä, kuten <i>Unettomissa</i>. Vakavammista draamakomedioissa on erilaisempia naiskuvia, selkeämmässä komedioissa naiskuva on yleensä kapeampi ja perinteisempi.</p>			
Teos/Esitys/Produktio Unettomat, draamakomedia 8 min.			
Säilytyspaikka Aralis-kirjastokeskus			
Avainsanat lyhytelokuva, draamakomedia, naisroolit			

Degree Programme in Media		Specialisation Audiovisual Media Production
Author Martina Näreharju		
Title Building the Female Character in the Drama Comedy <i>Unettomat, The Sleepless</i>		
Tutor(s) Antti Pönni		
Type of Work Bachelor 's Thesis	Date 24.4.2009	Number of pages + appendices 28
<p>My final project consists of an eight minute long short fictional short film and a written thesis. The thesis discusses how to build up female characters in the genre of drama comedy and especially in the film I directed, namely <i>The Sleepless</i>. I also examine the female roles generally in Finnish drama comedies. Furthermore, I will define some common lines on how the female characters are build up by using different styles. Especially, I will examine how visuality affects the character.</p> <p>I will also focus on how the cinematography, editing and set desing affect the impression of the character. <i>The Sleepless</i> is a film about a girl and one luminous summer's eve. The film plays with different genres: it starts as a drama, but turns into a comedy. In my thesis I will clarify how the drama or the comedy in the character is emphasized by visual effects as cinematography or costume.</p> <p>In the beginning of my thesis, I will define some important concepts, namely what does drama, comedy and comedy-drama mean. I will also examine the history of the Finnish comedy, what kinds of roles females were given in the most popular comedic films in the 1930s-1950s. Furthermore, I will also examine the modern Finnish films from the past ten years. I start from year 1999 which has been taken as the first year of modern and successful Finnish film and end my observations to this year 2009.</p> <p>In comedy, the comedy in the character is often made by exaggerating things and putting things in controversial positions. Comedy-Drama is a genre, in which a scene can be same time believable and funny. The humor of the genre is based on taking turns on both genres. A person can be shown first as a tragic beauty and in the next moment as a funny circus clown as in the film <i>Sleepless</i>. In the more serious drama comedies, there are more different kinds of female characters and in the more comedic films the female image is more narrow and traditional.</p>		
Work / Performance / Project <i>Unettomat, The Sleepless</i> , an 8 minute drama comedy		
Place of Storage Aralis Library and Information Center, Helsinki		
Keywords short film, drama comedy, female roles		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 NAISROOLIT DRAAMAKOMEDIASSA.....	2
2.1 Draamakomedian määrittelyä.....	2
2.2 Komedioita ja komediallisia draamoja vuosina 1999-2009	3
2.3 Koomisia naisrooleja ennen	6
2.4 Koomisia naisrooleja nyt.....	7
2.5 Unettomat-projektin haasteet.....	8
3 ELOKUVAN ILMAISUKEINOT KOMEDIAN HENKILÖHAHMON RAKENTAMISESSA.....	10
3.1 Visuaaliset elementit ja leikkaus henkilöhahmon rakentamisessa.....	10
3.2 Mise-en-scene eli näyttämöllepano	10
3.2.1 Värit ja valo	11
3.2.2 Puvustus.....	14
3.2.3 Maskeeraus.....	16
3.2.4 Lavastus.....	17
3.3. Kuvaus ja leikkaus	18
3.3.1 Kuvakoko, syvyysterävyys, rajaus.....	18
3.3.3 Rytmi ja rakenne.....	23
3.4 Äänisuunnittelu ja musiikki.....	23
3.4.1 Äänisuunnittelu.....	23
3.4.2 Musiikki	24
4 POHDINTA	25
LÄHTEET.....	27

1 JOHDANTO

Opinnäytteeni on toiminnallinen opinnäyte, joka koostuu kirjallisesta tutkielmasta ja teososasta. Teososa on kahdeksan minuutin pituinen fiktio, lyhytelokuva *Unettomat* (Suomi 2008). *Unettomat* on draamakomedia, jonka pääosassa on nuori tyttö. Olen sekä ohjannut, käsikirjoittanut että leikannut teososan. Elokuvan käsikirjoitus on hyvin visuaalinen ja päähenkilövetoinen. Käsikirjoitus rakentuu pitkälti päähenkilön toiminnan ja tunteiden seuraamisen varaan. Opinnäytteeni kirjallisessa osassa päämääräni on selvittää naisroolin rakentamista elokuvassa *Unettomat* kotimaisen draamakomedian valossa. Tarkoitukseni on tutkia samalla myös oman opinnäytteeni teososan toteutumista, etenkin elokuvan visuaalisen kerronnan syntyä.

Alussa selvitän keskeisiä käsitteitä, mitä tarkoittavat draama, komedia ja draamakomedia. Tutkin myös kotimaisen komedian historiaa, millaisia elokuvarooleja naisille suosituimmista komediallisista suomifilmeissä 1930–1950-luvuilla tarjottiin. Muuten rajaan tarkastelun kohteeksi kotimaisen nykyelokuvan viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Aloitan vuodesta 1999, jota on pidetty kotimaisen elokuvan uuden nousukauden ensimmäisenä vuotena ja päädyn lopulta vuoteen 2009.

Syvennän aiheen käsittelyä tutkimalla visuaalisten elementtien vaikutusta roolihahmosta muodostuvaan kuvaan. Tutkin kuvauksen, leikkauksen, valaisun ja esillepanon, kuten lavastuksen, puvustuksen, värimaailmojen vaikutusta henkilön syntyyn. Tutkin näitä seikkoja oman lyhytelokuvani sekä kotimaisen draamakomedian kautta. Mainitsen esimerkkeinä myös muutamia kansainvälisiä tv-sarjoja, joissa visuaalisuus on vahva osa tarinankerrontaa. Myöhemmin tekstissä tarkastelen lyhyesti myös muita teknisiä tekijöitä kuten ääntä. Tutkielman lopuksi pohdin, mitä oppinäytteen tekemisestä opin ja millaisia visuaalisia ja tyyllisiä keinoja elokuvan teossa kannattaa käyttää.

2 NAISROOLIT DRAAMAKOMEDIASSA

2.1 Draamakomedian määrittelyä

Elokuvat luokitellaan niiden tyylin perusteella eri genreihin eli lajityyppeihin. Yleisiä elokuvan genrejä ovat muun muassa draama, komedia, musikaali ja kauhuelokuvat. Draama on näytelmän tai elokuvan muotoon puettu tunne-elämys, joka koostuu säälistä, pelosta ja katharsiksesta eli puhdistumisesta. (Hiltunen 1999, 13.) Antiikin aikoina draama oli joko tragedia tai komedia, vasta 1700-luvulla yleistyi tragikomedian käsite (Altman 2002, 12). Komedia on jotain, mikä saa katsojan nauramaan. Se tapahtuu osoittamalla tarinassa inhimillisiä ristiriitoja, kärjistyksiä henkilöiden ja tilanteiden välillä. Komedialla osoitetaan tilanteiden absurdius. Henkilöiden käytös viedään äärimmilleen, mutta pidetään heidät kuitenkin yleensä totisina. Komedian huumori perustuu usein perinteisesti väärinkäsityksille. (Altman 2002, 183.) Komedialle ominaisia ovat karrikoidut ja stereotyyppiset henkilöahmot. Stereotyyppi on käsite, jonka avulla ihmisten eroavaisuuksia pelkistetään ja yksinkertaistetaan (Herkman 2001, 221). Komediat yksinkertaistavat henkilöitä, nostavat esille yksittäisiä luonteenpiirteitä ja jättävät muut piirteet sivuun.

Eri lajityyppejä voi myös yhdistellä. Tällaisia yhdistelmiä, genreristeyksiä, voivat olla muun muassa draamakomediat ja kauhukomediat. (Altman 2002, 178.) Draamakomedia on elokuvissa ja tv-sarjoissa esiintyvä tyyllilaji, joka voidaan määritellä draamaksi, jossa on komediallisia piirteitä (Virtanen 1998, 154). Draamakomedia on termi, jota ei juuri alan kirjallisuudesta löydä, mutta elokuvantekijöiden kielenkäyttöön se on nykyään vakiintunut. Esimerkiksi Bridget

Jones-elokuvat edustavat tätä lajityyppiä. Esimerkkeinä käyttämäni kolme suomalaista elokuvaa *Pitkä kuuma kesä* (1999), *Saippuaprinssi* (2006) sekä *Sooloilua* (2007) ovat kaikki virallisesti dvd:n takakansitekstien mukaan lajiteltu komedioiksi, mutta minusta ne edustavat selvästi draamakomediaa. Oma lopputyöelokuvani on myös draamakomedia, sillä siinä on yhdistelty useita eri lajityyppejä. *Unettomat* alkaa draamana, saa ensin traagisia ja sitten yhä koomisempia piirteitä, mutta päättyy seesteiseen perhetunnelmaan.

2.2 Komedioita ja komediallisia draamoja vuosina 1999-2009

Komedioiksi voisi luokitella ainakin sellaiset viime vuosina ilmestyneet elokuvat kuin *Kuutamolla*, *Vieraalla maalla* sekä *Nousukausi*, *FC Venus*, *Kummeli*-elokuvat, *Saippuaprinssi* ja *8 päivää ensi-iltaan*. Komedian naistyyppejä ovat viime vuosina olleet tyhmä nainen, kuten päähenkilö elokuvassa *Kuutamolla*, hyväuskoinen nainen, kuten päähenkilö elokuvassa *Nousukausi*, viekas nainen, esimerkiksi päähenkilön miehen työtoveri elokuvassa *Sooloilua* sekä älykäs nainen, jollaista *Saippuaprinssin* päähenkilö esittää. Nämä kaikki ovat kepeitä, liioiteltuja ja kärjistettyjä tyyppejä. Perinteiset sukupuolikäsitykset korostuvat komedioissa: naisille nauretaan turhamaisuuden takia, miehille taas uhoavan pullistelun takia. Komedia hyödyntää näitä käsityksiä myös käänteisinä. Esimerkiksi *Kuutamolla*-elokuvassa nauruja kirvoitettiin kuvaamalla päähenkilön äitiä miesten esineellistäjänä, joka valokuvasi miesten genitaalialueita ja päähenkilön paras ystävätär esitettiin lapsikammoisena hienostojuppina.

Draamakomediassa voi olla niin kärjistettyjä kuin realistisiakin henkilöitä. 2000-luvun vaihteessa ja alussa näkyvin elokuvaryhmä on ollut niin sanotut kaupunkielokuvat, nuorten aikuisten ihmissuhdeongelmia pohtivat elokuvat (Ahonen 2003, 161). *Levottomat* (Suomi, 2000), *Kuutamolla* (Suomi, 2002), *Minä ja Morrison* (Suomi, 2002) ja *Lapsia ja aikuisia* (Suomi, 2004) edustavat näitä kaupunkielokuvia. 1990-luvun puolivälissä ilmestynyt Kaisa Rastimon *Suolaista ja makeaa* (Suomi, 1995) oli ehkä tämän lajityypin ensimmäisiä elokuvia. Tämän lajityypin filmeissä päähenkilöllä on aina identiteettiongelmia, jotka esimerkiksi *Kuutamolla*-elokuvassa johtuvat naispäähenkilön epäonnistuneista miessuhteista. Naiset kuvataankin usein suhteessa miehiin. Naisten ongelmat johtuvat huonoista parisuhteista, kun taas esimerkiksi *Levottomat*-elokuvassa ongelmat ovat lähtöisin miespäähenkilöstä itsestään ja hänen

kyvyttömydestään tuntee mitään. Sinkkuelokuvien henkilökuvaukset ovat melko pinnallisia. Näissä elokuvissa naiset kuvataan hassuiksi ja ongelmatäyteisiksi. Heidän luonteensa ovat aika hankalia tai ainakin he elävät haavemaailmoissa, törmäten jatkuvasti ikävästi arkitodellisuuteen.

Muita genresekoituksia ovat muun muassa nuorisokomediat kuten *Pitkä kuuma kesä* (Suomi, 1999), perhekomediat kuten *Heinähattu ja Vilttitossu* (Suomi, 2002) sekä komediallisissa piirteitä omaavat rikoselokuvat kuten *Häjyt* (Suomi, 1999). Joissakin elokuvissa kuten *Häjyissä* on piirteitä niin monesta elokuvatyypistä, että on vaikea määrittellä, mitä ne loppujen lopuksi edustavat. Muutenkin on vaikea vetää raja draaman ja draamakomedian välille. Esimerkiksi ohjaaja Dome Karukoski on itse todennut elokuvansa *Kielletty hedelmä* (Suomi 2009) olevan draamakomedia, vaikka elokuvassa onkin hyvin vakava pohjasävy. Se miten tarkasti elokuvan draamaksi tai draamakomediaksi luokittelee, riippuu elokuvan painotuksesta, kuinka oleellista komediallisuus siinä on.

Vuosittain Suomessa tehdään noin 15 pitkää elokuvaa. Vuosina 1999-2009 Suomessa on tehty seuraavat pitkät komediat sekä draamaelokuvat, joissa mielestäni on komediallisia piirteitä:

vuosi 1999 *Pitkä kuuma kesä*

vuosi 2000 *Hurmaava joukkoitsemurha*

vuosi 2001 *Emmauksen tiellä, Klassikko, Ken tulta pyytää*

vuosi 2002 *Kuutamolla, Heinähattu ja Vilttitossu*

vuosi 2003 *Helmiä ja sikoja, Vieraalla maalla, Nousukausi*

vuosi 2004 *Kukkia ja sidontaa, Koirankynnen leikkaaja, Uno Turhapuro-this is my life, Pelikaanimies, Lapsia ja aikuisia*

vuosi 2005 *Tyttö sinä olet tähti, Onnen varjot*

vuosi 2006 *Saippuaprinssi*

vuosi 2007 *Rock ´n´ Roll never dies, Sooloilua, Onni von Sopenen*

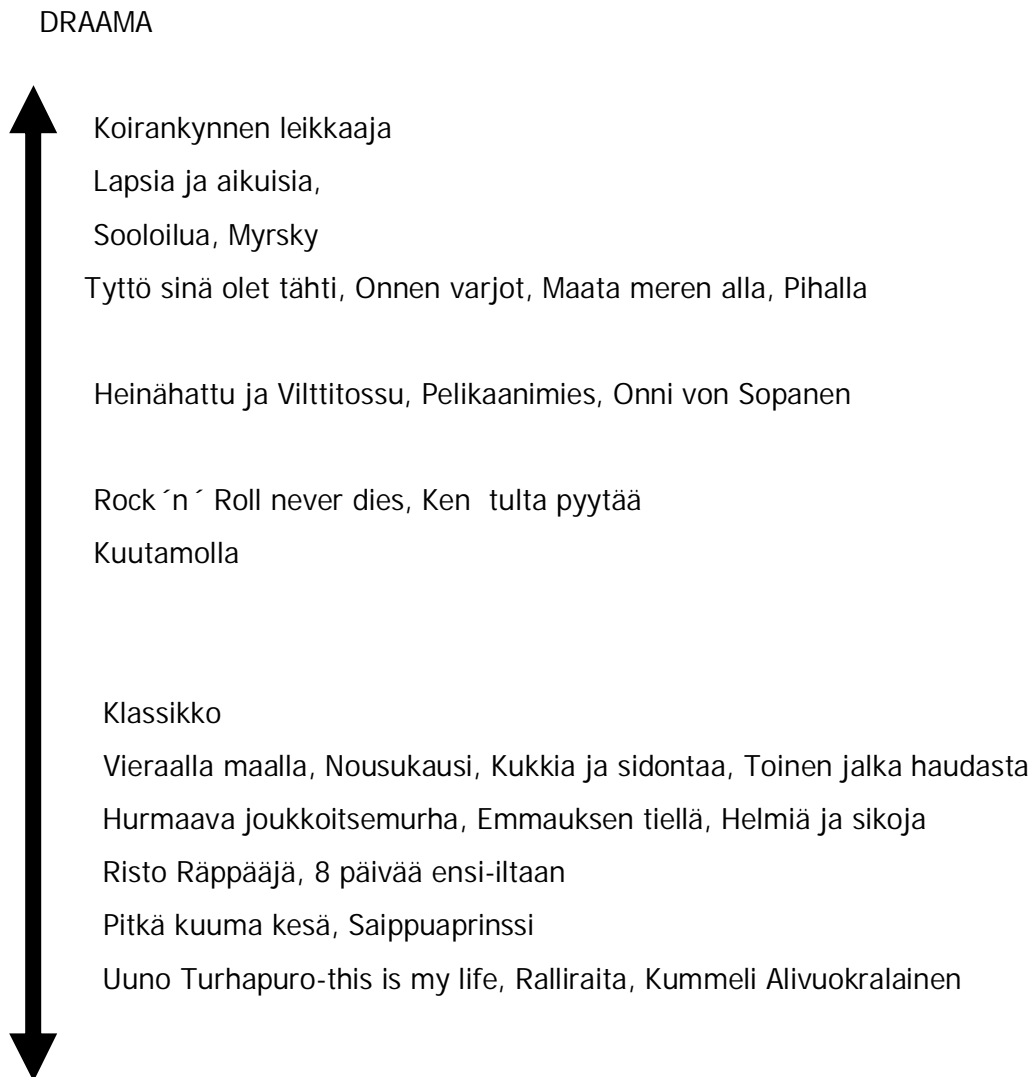
vuosi 2008 *Kummeli Alivuokralainen, 8 päivää ensi-iltaan, Myrsky, Risto Räppääjä*

vuosi 2009 *Maata meren alla, Toinen jalka haudasta, Ralliraita, Pihalla*

(Suomen elokuvasäätiö.)

Seuraava pystysuora jana selvittää, kumpaan päähän, draamaan vai komediaan nämä draamakomediat enemmän painottuvat. Draamallisempaan päähän olen valinnut elokuvia, joissa tarinan pohjasävy on vakavampi. Komediallisempaan päähän olen sijoittanut elokuvia, joissa saattaa olla vakava aihe, mutta käsittelytapa on kepeämpi ja valoisampi. Esimerkiksi elokuvassa *Koirankynnenleikkaaja* on vakava aihe, sotainvalidin vaikea elämä. Elokuva on täynnä lämminhenkistä huumoria, mutta se ei pilkkaa päähenkilöään missään vaiheessa. Elokuvassa on paljon pitkiä kuvia ja tunnelmissa viipyilyä. *Koirankynnenleikkaajan* olen sijoittanut näin ollen draamallisempaan päähän. Elokuvassa *Toinen jalka haudasta* on ehkäpä vieläkin vakavampi aihe, kuolemansairaus ja kuoleman odotus. Elokuva on kuitenkin toteutukseltaan kepeä ja siksi erittäin komediallinen. Elokuvassa nauretaan päähenkilöille ja osoitetaan näin heidän tunteidensa koomisuus ja suhteellisuus. Kepeytensä ja komediallisuutensa takia tämä elokuva sijaitsee taulukon komediallisemmassa päässä.

Hyvin komediallisten elokuvien ainoa tarkoitus on naurattaa katsojia. Nauru syntyy usein pelkistämisestä ja kärjistämisestä, esimerkiksi *Uuno Turhapuro*-elokuvat ovat hyvä esimerkki tästä. Tällaisten elokuvien henkilöahmot ovatkin usein kovin tyypiteltyjä ja mustavalkoisia. Näiden piirteiden takia henkilöiden vastoinkäymiset ja surut eivät tunnu niin synkiltä ja totisilta kuin draamallisempien elokuvien henkilökohtalot. Uunonkin elämää voi myötäelää, mutta ei se kaikista vastoinkäymisistä huolimatta juuri itketä. Päinvastoin, naurattaa. Komediallisemmissa elokuvissa elokuvan juonenkäänteetkin ovat niin liioiteltuja ja kärjistettyjä, että ne naurattavat, vaikka kyse olisikin vakavasta aiheesta kuten kuolemasta.

2.3 Koomisia naisrooleja ennen

Elokuvan ensimmäisillä vuosikymmenillä elokuvien rooliajat olivat tiukemmin sukupuolen mukaan rajatut. Elokuvien naiskuvat heijastelivat pitkälti ympärillä olevan yhteiskunnan arvomaailmaa. Vanhoissa suomalaisissa elokuvissa, esimerkiksi sota-ajan elokuvissa, naisrooleilla oli tietyt tarkoitusperät ja rajoitukset sen myötä. Elokuvien naisroolien tarkoitus oli antaa malli hyvästä perheenäidistä ja siitä millainen ei saisi olla. Uranaisia ja yksineläviä paheksuttiin. Naisella oli näissä elokuvissa tarkka tehtävä: pitää perhe koossa ja hyvinvoivana. Elokuvilla oli aina kansaa valistava ja ohjaava tehtävä, myös viihde-elokuvissa. (Koivunen 1995, 57–65 .)

Suosituimpia humoristisia draamoja kotimaisen elokuvan parhaimpina vuosina 1930-50-luvuilla olivat muun muassa elokuvat *Kulkurin valssi* (Suomi, 1941), *Siltalan pehtoori* (Suomi, 1934), *Vaimoke* (Suomi, 1936), *Varaventiili* (Suomi, 1942) ja *Suomisen perhe* -elokuvat (Suomi, 1941-1945). Vuonna 1941 julkaistu Ansa Ikosen ja Tauno Palon tähdittämä *Kulkurin valssi* oli katsotuin kotimainen elokuva aina *Tuntemattoman sotilaan* tuloon asti vuonna 1955. (Suomen elokuvasäätiön tilastot)

1930-luvulla, kun kotimainen elokuva alkoi elää kulta-aikaansa ja elokuvien teko ja katsojamäärät lisääntyivät, alettiin tehdä myös enemmän komedioita. Syntyi uusi komedian käsite, moderni komedia. Modernien komedioiden keskeinen tunnusmerkki oli uusi naistyyppi "flapper", 1920-luvulla lanseerattu käsite, jolla tarkoitettiin itsenäistä ja modernia poikatyttöä. (Koivunen 1995, 196 ja 205). Esimerkiksi elokuva *Varaventiili* on selkeä esimerkki tästä tyylistä. *Varaventiilin* pääosassa on itsenäinen nainen, maalle muuttava opettaja, joka puhkuu raivoaan päiväkirjalleen, varaventiililleen. *Varaventiilin* päähenkilö on kuvattu itsenäisenä ja voimakastahtoisena henkilönä, joka joutuu kamppailemaan ennakkoluulojen voittamiseksi. *Kulkurin valssissa*, joka on 1870-luvulle sijoittuva epookkielokuva, on naispääosan esittäjä, Ansa Ikosen näyttelemä kartanontytär Helena myös hyvin omatoiminen ja omapäinen.

2.4 Koomisia naisrooleja nyt

Nykyään elokuvien naiskuvalla ei ole enää niin vahvaa ihmisten elämää rajoittavaa ja ohjaavaa merkitystä. Kaupallisuus määrittää monien elokuvien sisällön, joten elokuvan viihdearvo ja kohderyhmät ovat nousseet suuriksi vaikuttajiksi. Yhteiskunnallisuuskin on elokuvissa yhä jonkin verran läsnä, mutta ei enää opettavassa ja ihmisiä ohjaavassa merkityksessä. Siitä on tullut enemmänkin toteavaa, harvemmin enää kantaa ottavaa, kuten esimerkiksi 1970-luvulla. Ennen katsottiin, että ihmisen pitää palvella yhteiskuntaa, nyt yhteiskunta tulee elokuvissa esiin yksilön esteenä.

Suomalaisesta elokuvasta on tullut yhä kansainvälisemmän vertailun kestävä (Toiviainen 2003, 279). Amerikkalainen viihde-elokuva, joissa nainen nähdään miehen silmin, ei ole onneksi vaikuttanut kaikkiin suomalaisiin elokuviin. Esimerkiksi useimmissa amerikkalaisissa toimintaelokuvissa naiskuva luodaan yhä miehen

mielikuvien pohjalta. Elokuvat eivät vain heijastele todellisuutta, vaan myös aina tuottavat eli representoivat todellisuutta. Valtavirran mediakulttuurissa sukupuolta representoidaan yleensä heteroseksuaalisen miehen näkökulmasta. (Herkman 2001, 219).

Sillä miten naiskuvaa representoidaan on yhä kuitenkin merkitystä niin kulttuuriselle naiskuvalle kuin naisten henkilökohtaisille tavoille nähdä oma sukupuolensa (Koivunen 1995, 25). Elokuvista on tullut yhä viihteellisempiä, mutta ei kuitenkaan ihan amerikkalaistyyllisesti esineellistäviä. Miehiä tosin on esineellistetty esimerkiksi elokuvassa *Pahat pojat*, jonka markkinointi rakentui mainoskuvien varaan. Näissä kuvissa pääosanesittäjät esiintyivät ylävartaloit paljaana lihaksiaan esitellen. (Ahonen 2003, 46). Naiselokuviissa tällaista piirrettä ei ole ilmennyt näin selkeästi, vaikka seksillä on kyllä elokuvia myyty esimerkiksi *Levottomat 3*.

2.5 *Unettomat*-projektin haasteet

Lähtiessäni kirjoittamaan *Unettomia* halusin kokeilla tehdä elokuvan, jossa olisi sekä draamallisia että komediallisia piirteitä. En ollut aiemmin koulussa ohjannut lyhytelokuvaa, joten halusin kuitenkin pitää tarinan aika selkeänä ja yksinkertaisena. Minulla ei ollut myöskään kovin suurta budjettia elokuvaa varten, joten sekin asetti elokuvalla omat rajansa. Halusin kuitenkin tehdä visuaalisen elokuvan, jossa olisi panostettu paljon siihen, miltä elokuva näyttää. Olin jo pitkään ajatellut, että haluaisin kuvata elokuvan kesällä ja käyttää lavasteiden sijaan tapahtumien näyttämönä suomalaista kesäluontoa. Kirjoitinkin sitten tarinan pääosin puistoon ja kadulle.

Unettomat on kertomus yhdestä alkukesän valoisasta yöstä ja yllättävistä kohtaamisista. Elokuva alkaa kohtauksella, jossa pikkupoika painaa pehmolelulla korvaansa, koska ei saa nukuttua. Tästä elokuva etenee varsinaiseen päähenkilöönsä, parikymppiseen tyttöön, joka on puistossa nuoren miehen seurassa. Myöhemmin tarina saa yllättäviä käännteitä, ja pikkupojan ja tytön tarinat kohtaavat. Halusin kokeilla erilaisia tunnelmia ja tyylilajeja. *Unettomat* alkaa vakavana ja romanttisena draamana, mutta muuttuu vähitellen yhä koomisemmaksi. Elokuva loppuu rauhalliseen ja rentoon perhehetkeen, jossa pikkupoika, tämän äiti ja tyttö istuvat kolmistaan pikkupojan ja äidin keittiössä.

Unettomissa on kolme tärkeää naisroolia. Päähenkilö on hyväuskoinen ja herkkä tyttö, sivurooleissa on järkevä äiti sekä energinen ja turhamainen nuoren miehen tyttöystävä. Kirjoitin Unettomista hyvin päähenkilövetoisen tarinan. Elokuva rakentuu pitkälti päähenkilön tuntemuksien ja niihin eläytymisen varaan. Tämän takia oli hyvin tärkeää, että löydän elokuvaan sopivat näyttelijät. Erityisesti päähenkilön valintaan käytin paljon aikaa. Järjestin elokuvan apulaistuottajan Sonja Potenzen kanssa muutaman koekuvauksen, joiden kautta elokuvan päänäyttelijä Jaana Joensuu lopulta löytyi. Kun sopiva päähenkilö oli löydetty keskityimme etsimään sopivia vastaanäyttelijöitä. Myös kuvauspaikkojen etsintä oli käynnissä koko ajan. Kuvaaja Heini Mäntylän kanssa keskustelimme paljon tarinan ilmeestä, millaisin kuvin ja valoin Unettomat kannattaisi kertoa. Toimin myös elokuvan leikkaajana, joten mietimme ohjaaja-kuvaaja keskusteluissa jo paljolti myös leikkausta. Koska elokuvasta oli tarkoitus tehdä hyvin lyhyt, noin viiden minuutin pituinen, suunnittelimme kuvaavamme tärkeimmät kuvat tarpeeksi pitkinä ja mahdollisimman monesta kuvakulmasta, että minulle jäisi leikkaamossa varaa vaihdella kuvia ja kokeilla erilaisia ratkaisuja. Toiset kohtaukset, kuten elokuvan avauskohtauksen, toteutimme vain kahdella kuvalla.

Kuvakerronta on tärkeä osa Unettomia. Suunnitteluvaiheessa mietimme kuvaajan kanssa tarkkaan, minkä tyyllisillä kuvilla tarina toteutettaisiin ja miltä elokuva näyttäisi. Varsinainen toteutus vastasi pitkälti suunniteltua, vain muutama kuva muuttui. Unettomien suurin haaste oli miettiä, miten toteuttaa visuaalinen elokuva mahdollisimman pienellä rahamäärällä. Olin elokuvan ainoa opinnäytteentekijä, joten saimme elokuvaan rahoitusta vain yhden hengen lopputyöbudjetin edestä. Saimme onneksi opiskelija-alennuksia vuokraamaamme lisäkalustoon, mutta muuten toteutimme elokuvan oppilaitoksen kalustolla.

3 ELOKUVAN ILMAISUKEINOT KOMEDIAN HENKILÖHAHMON RAKENTAMISESSA

3.1 Visuaaliset elementit ja leikkaus henkilöhahmon rakentamisessa

Henkilöhahmon rakentamiseen vaikuttavat monet seikat. Näyttelijäntyö ja käsikirjoitus ovat tärkeitä, mutta on myös muita, hieman alitajuisempia tapoja vaikuttaa roolihahmosta syntyvään vaikutelmaan. Myös kuvaus, leikkaus, lavastus, puvustus, värimaailma sekä muut kuin visuaaliset tekijät, kuten ääni, ovat osa henkilöhahmon rakentamista. Keskityn lopputyössäni tutkimaan lähinnä vain kuvallisten elementtien vaikutusta lopputulokseen, koska kuva on suuntautumismvaihtoehtoni elokuvan ja television koulutusohjelmassa.

Tarkastelen seuraavassa osiossa visuaalisuuden toteutumista Unettomissa sekä näyttämöllepanoa myös kolmessa draamakomedian genreä selkeästi edustavassa pitkässä elokuvassa. Valitsemani elokuvat ovat *Pitkä kuuma kesä* (Suomi 1999), *Saippuaprinssi* (Suomi 2006) sekä *Sooloilua* (2007). *Pitkä kuuma kesä* on komediallinen kertomus poikajoukosta, mutta yhdessä tärkeässä sivuosassa on nuori noin 18-vuotias tyttö. *Saippuaprinssi* on farssimainen romanttinen komedia saippuasarjan tekemisestä pääosassaan nuori parikymppinen nainen. *Sooloilua* on romanttinen parisuhdekomediallinen kolmekymppisistä uraihmisistä. Eläkkeellä olevalla anopilla on myös tärkeä rooli tässä elokuvassa. Tarkastelen lyhyesti myös elokuvaa *Kielletty hedelmä* (Suomi 2009), joka edustaa vakavampaa draamaa kuin edelliset elokuvat, mutta on ohjaajansa Dome Karukosken mukaan genreltään draamakomedia. (Radio Helsinki 13.2.2009.)

3.2 Mise-en-scene eli näyttämöllepano

Tärkeitä visuaalisia osa-alueita ovat muun muassa elokuvan värit, valo, lavastus ja puvustus. Näitä elementtejä voidaan kutsua näyttämöllepanoksi, jota myös mise-en-scene-termillä kutsutaan. *Mise-en-scene* on käsite, joka alun perin liittyi teatteriesityksen ohjaamiseen, siihen mitä ohjaajan mielestä lavalla pitää näkyä. Käsite on myöhemmin levinnyt sitten elokuvan puolelle, tarkoittaen sitä kokonaisuutta mikä kuvassa näkyy. (Bordwell & Thompson 2004, 176.)

3.2.1 Värit ja valo

Valo on elementti, jolla luodaan kuvaan syvyyttä ja tunnelmaa. Valon suunnalla voidaan dramatisoida kohdetta ja vaikuttaa rajauksen sisältöön. (Kivi & Pirilä 2004, 135.) Unettomissa tavoittelimme kuulaan kesäyön tunnelmaa, eli tahdoimme tehdä kuvia joissa valo on aika tasainen ilman suuria kontrastieroja. Kuvasimme kuitenkin Unettomia paljolti päiväaikaan ja vieläpä kirkkaassa auringonpaisteessa. Valaisuryhmällä olikin paljon työtä pitää aurinko poissa kuvista ja saada valo heijastumaan tasaisesti.

Värit vahvistavat tarinan tunnelmaa. Esimerkiksi epookkia tehdessä väreillä voi korostaa myös ajan patinaa tai kyseisen ajan muotivärejä. Esimerkiksi 1970-luvusta kertovassa elokuvassa voidaan korostaa vaikkapa oranssin ja ruskean sävyjä. Dome Karukosken ohjaama draamaelokuva *Kielletty hedelmä* -elokuva (Suomi 2009) oli täynnä kirkkaita ja kuulaita pastellivärejä; turkoosia, fuksian punaista, vaaleankeltaista. Värit toistuivat niin vaatteissa, lavasteissa kuin esim. baarikohtausten valoissa. Värit vahvistivat elokuvan tunnelmaa ja päähenkilöiden nuoruuden vimmaa.

KUVA 1. Elokuvassa *Pitkä kuuma kesä* toistuvat lämpimät sävyt.

Pitkä kuuma kesä on nostalginen kertomus 1980-luvun alun nuorisosta ja yhdestä yhteisestä. Elokuvan värimaailma on nostalgista huolimatta aika naturalistinen, ei silmiin pistävän värikäs, mutta lämmin (ks. kuva 1). Elokuva sijoittuu kesään, joten elokuvan ulkokuvissa on paljon valoa ja vihreää luontoa. Elokuvan sisäkuviissa värit ovat välillä korostetun tasaiset ja harmaat, esimerkiksi kohtauksissa, jotka kertovat

bändijäsenten ikävistä ja tylsistä kotioloista. Näissä kuvissa on harmaat seinät, sohvat ja sukulaiset. Elokvassa ei ole naispääosia, mutta yksi isompi naissivuosarooli ja liuta pienempiä sivurooleja. Elokvassa on pääosassa pojista koostuva bändi ja tytöt ovat elokvassa pääosin bändin ihailijoiden tai sivustaseuraajien rooleissa. Pitkä kuuma kesä on hyvin humoristinen elokuva ja tämä näkyy elokvan visuaalisuudessa erityisesti sivuhahmojen tyypittelyssä, karuissa punkkareissa ja 1950-luvun tyyliä ihailevissa elviskopioissa.

KUVA 2. *Sooloilua*-elokuvasa on paljon kuulaita talvisia ulkokuvia.

Sooloilua-elokuva puolestaan sijoittuu talveen, siinä on kuulaita kirkkaita talvisävyjä (ks. kuva 2). Paikoin elokuva on hyvin kontrastinen, ero tummien ja vaaleiden kohtien välillä kuva-alassa on suuri. Tämä korostuu iltakohtauksissa, joissa on käytetty vähän valaistusta. Elokvassa käytetään tehokeinona kovaa sinistä valoa joissakin tunnelmaltaan synkissä sisä- ja ulkokohtauksissa. Esimerkiksi elokvan alussa Kristiina Elstelän esittämä anoppi saa raivokohtauksen vanhainkodissa ja hänet taltutetaan ja laitetaan rauhoittumaan sängylle tässä sinisessä valossa. Valoa on käytetty tehokeinona erityisesti elokvan naispääosien esittäjille, miespääosan esittäjä on enimmäkseen lämpimän valon kohtauksissa, ulkopuolella anopin ja miniäehdokkaan ongelmista.

KUVA 3. Elokvassa *Saippuaprinssi* lavasteet ovat osa tarinaa.

Saippuaprinssi on esimerkkielokuvista kaikkein sarjakuvamaisin ja tarkoituksella liioiteltu. Liioittelu sopii elokuvan edustamaan farssin tyyliin. *Saippuaprinssin* lavastuksessa on käytetty voimakkaita värejä, jotka vaikuttavat kokonaisvärimaailmaan hyvin vahvasti. Lavastuksella on tärkeä tunnelmaa luova rooli tässä elokuvassa. Elokuva tapahtuu pääosin elokuvastudiolla, joten lavasteet ovat usein ihan konkreettisesti läsnä lavasteina kuvissa (ks. kuva 3). *Saippuaprinssi* kertoo saippuasarjan tekemisestä ja suurin osa tapahtumista on sijoitettu studiomaaiseen saippuasarjan tekemisen lomaan. Päähenkilö, tarinanärkevin henkilö, on studioilla ikään kuin sarjakuvasanakarittarena, joka joutuu jatkuvasti uusiin kamppailuihin ja tilanteisiin osoittamaan fiksuutensa ja viehättävyytensä.

KUVA 4. *Unettomat*-elokuvan värimaailma on pastellisävvyinen.

Unettomat kertoo valoisasta kesäyöstä, joten vaalea sävy maailma oli helppo päätös. Halusin, että päähenkilöstä välittyisi herkkä ja romanttinen vaikutelma. Jaana Joensuun tekemää herkkää roolisuoritusta halusin korostaa kesäyön vaalealla hieman

sinisellä valolla (ks. kuva 4). Halusin, että koko elokuvan värimaailma olisi vaalea, melkein pastellivärinen.

Väreillä voidaan ilmentää elokuvan tunnelmaa ja korostaa henkilöiden luonnetta. Unettomissa elokuvan vaalea värimaailma tuo tarinaan sekä draamallista herkkyyttä että komediallista liioittelua. Elokuvan pastellisuus vain lisääntyy filmin edetessä. Näin draamallinen ja herkkä elementti kääntyy lopulta täysin koomiseksi, kun sitä on jo liikaa. *Sooloilua* -elokuvassa valot ja värit toimivat vedenjakajana draamallisille ja komediallisille kohtauksille. Kylmä sininen valo korostaa draamallisten kohtausten vakavuutta ja tarinan henkilöiden syvällisyyttä. Komediallisissa kohtauksissa käytetään pehmeämpää valoa ja lämpimämpiä värejä. *Saippuaprinssissä* koomisuus korostuu värien liiallisuuden kautta.

3.2.2 Puvustus

Pitkä kuuma kesä -elokuvassa naispääsiivoksen esittäjä on puettu yhtä rentoon farkkutyyliin kuin elokuvan miesroolien esittäjät. Ainoana erotuksena siniharmaaseen farkkuporukkaan on se, että hänellä on farkkutakin alla kirkkaanpunainen t-paita (ks. kuva 1). Elokuvassa on kuitenkin paljon huumoria, jota ammenetaan sivuroolihahmojen liioittelusta pukeutumisesta ja meikkaamisesta. Erityisesti nuoruuden ehdottomuus ja tietyn tyylin tavoittelu, kuten värikäs punkkari- tai 1950-lukua ihaileva rockabilly tyyli rasvaisine hiustöyhtöineen toimii elokuvassa huumorin lähteenä. Vanhemmat ihmiset, kaikki yli 25-vuotiaat, on puvustettu mahdollisimman tylsiin ja taustoista erottamattomiin vaatteisiin. Ainoa poikkeus tähän on päähenkilön 17-vuotiaan Patun nuorekas ja ymmärtäväinen äiti, jolla saattaa olla pastellisävyjäkin päällä.

Sooloilua-elokuvassa päähenkilöllä on eri tyylejä pukeutumisessa, on vakavaa työ- ja edustuspukeutumista sekä liioitellun naurettavaa vapaa-ajan vaatetusta (ks. kuva 2). Puvustus toimii elokuvassa päähenkilön yhtenä suurimpana muutoksen kuvaajana: alussa päähenkilö puetaan kiireiseksi kaupunkilaiseksi trenssitakkeineen ja korkokenkineen, raskaaksi tultuaan ja anoppinsa omaishoitajaksi ajaututtuaan vaatetus vaihtuu kirkkaankeltaiseen lastentarhahenkiseen toppatakkiin ja pipoon. Elokuvan anoppi on puettu muun muassa rusettipaitoihin sekä tummasävyisiin ja hyvin maltillisiin aikaa henkiviin vaatteisiin. Anoppi on käytökseltään kuitenkin

enimmäkseen kaikkea muuta kuin maltillinen ja arvokkaasti vanheneva mummo, hän muun muassa lentää vanhainkodista ulos liiallisen riehuminen takia. Tämä käytöksen ja pukeutumisen välinen ristiriita tuo elokuvaan paljon huumoria. *Sooloilla* - elokuvassa on filmin pääparin eli päähenkilön ja anopin lisäksi myös muita naisrooleja. Tärkeimpiä näistä on päähenkilön kilpailija, joka yrittää saada päähenkilön miehen itselleen. Tästä naisesta on tehty korostetun viekas ja juonikas luonne, jota on korostettu pukemalla hänet vain mustiin vaatteisiin. Elokuvassa on myös tympeä kodinhoitaja, josta on tehty Maija Poppasen antiversio. Tämä tati pukeutuu pehmeisiin murrettuihin väreihin ja käyttää eläinkuvioisia huovutettuja korvaläppiä, mutta kommunikoi vain militaristisin käskylosein.

Saippuaprinssissä kaikki on tyyliteltyä, puvustusta myöten. Naispääosa tuodaan alussa esiin hieman epävarmana harmaisiin ja haaleisiin vaatteisiin pukeutuvana tyttönä, josta myöhemmin elokuvan edetessä tehdään määrätietoisempi ja kilpailuhaluisempi. Tätä muutosta tuetaan vaihtamalla harmaat ja tylsän asialliset vaatteet minihameisiin ja tiukkoihin hihattomiin trikoopuseroihin. *Saippuaprinssin* päähenkilöstä on tehty vähän kuin vanhan flappertyylinen naishahmo, itsenäinen ja ongelmista sisukkuudella selviävä sankaritar. Elokuvassa liikutaan vuoroin elokuvassa kuvattavan saippuasarjan vaatetuksessa sekä vuoroin henkilöahmojen siviilivaatteissa. Saippuasarjan kohtauksissa vaatetus on viety äärimmilleen, kaikki on liioiteltua naamiaistyyliä.

Puvustus vaikuttaa paljon henkilöahmon olemukseen ja myös siihen miten näyttelijä omaksuu roolinsa. Keskustelimme Unettomien puvustajan Juulia Unholan kanssa tarkkaan siitä, millaisen vaikutelman haluamme päähenkilöstä syntyvän. Järjestimme myös pääosanesittäjän Jaana Joensuun ja puvustajan kanssa koesovituksen, jossa kokeilimme ja keskustelimme, millaiset vaatteet päähenkilölle sopivat. Päädyimme valitsemaan päähenkilölle vaaleanvihreän kesäleningin ja valkoisen villatakin. Nämä tukivat elokuvan vaaleaa värimaailmaa ja toimivat hyvin elokuvan dramaattisimmassa kohtauksessa, jossa valkoisen villatakin päälle kaatuu punaista kiisseliä. Näin draamallinen kohtaus kääntyykin silmänräpäyksessä komedialliseksi. Vaalea villatakki ja leninki eivät enää symboloikaan päähenkilön herkkyyttä vaan nyt tahriintuneina ne tekevätkin päähenkilöstä naurettavan. Sivuosaesittäjien vaatetukselle tärkein vaatimus oli se, että myös ne olisivat pääosin vaaleita, ja siten tarinan yleistä värimaailmaa tukevia. Esimerkiksi kohtauksessa, jossa humalainen pariskunta

kutittelee toisiaan kukalla, on tilanteen imelyyttä korostettu pariskunnan vaatteiden iloisen keltaisilla ja punaisilla väreillä.

3.2.3 Maskeeraus

Pitkässä kuumassa kesässä on elokuvan mainosjulistetta ja dvd:n kantta myöten meikki keskeisessä osassa: kuvassa bändin pojat laittavat silmiinsä uskottavuuttaan vahvistavat rajaukset. Elokuvassa meikkiä on pojilla ja tytöillä yhtä paljon, siinä myös yksi elokuvan huumorin lähde. Muilla paitsi punkkarityttöillä meikkiä ei oikeastaan olekaan korostetun paljon, naissivupääosan esittäjällä ei ole meikkiä juuri lainkaan, hän on enemmänkin rento peppimäinen tyyppi. Koska elokuvassa on paljon punkkareita, erilaiset hiustöyhdöt ja värjäykset ovat paljon esillä.

Sooloilua-elokuvassa meikki toimii puvustuksen lailla rajana vanhalle ja uudelle elämälle. Elokuvan alussa päähenkilö on meikattu ja juhliin lähdössä, uudessa kodissa meikki on poissa ja sitä vielä korostetaan kirkkaalla valaistuksella. Elokuvassa on tehty rohkeita valintoja olla meikkaamatta pääsankaritarta juurikaan. Myös anoppi on jätetty aika luonnolliseksi, ryppyjä ja juonteitakaan ei ole peitelty, päinvastoin, usein valaistus jopa korostaa niitä. Henkilöt tuntuvatkin aidommilta, eivätkä satumaisen siloitelluilta. Useimmissa elokuvissa meikkiä on naisilla aina runsaasti, vaikka kerrottaisiin saattohoitopotilaan sairaalasängyssä viettämistä viimeisistä päivistä. Myös *Kielletty hedelmä* -elokuvassa näytti ainakin ripsiväriä olevan päähenkilöillä jokaisessa kuvassa, vaikka elokuvan aluksi heidän piti esittää meikkaamattomia, meikkiä syntinä pitäviä uskovaisia.

Saippuaprinssissä sarjakuvamaisuutta on myös maskeerauksessa ja hiustyyleissä. Useimmilla henkilöistä on vahvat hiusvärit, myös päähenkilön hiukset hehkuvat vahvasti värjättyinä. Alussa päähenkilöllä on usein tiukka ponihäntä ja suuret mustakehyksiset silmälasit, mutta elokuvan edetessä silmälasit vaihtuvat vahvaan silmämeikkiin ja hiukset lepattavat vapaina. Sukupuoliroolit ovat myös maskeerauksen kautta korostettuja, miehistä useimmilla on tekoviikset tai tuuheat peruukit ja naisilla pitkähiuksiset peruukit.

Unettomissa teimme maskeeraaja Maria Saastamoisen kanssa tarkat suunnitelmat ja koemeikit pääosanesittäjän kanssa. Tämä oli hyvin hauskaa puuhaa. Päähenkilön oli

tarkoitus olla herkkä ja koskettava henkilö. Halusin, että päähenkilön hiukset ovat loivilla tuuheilla kiharoilla, jotta kiisselin lässähtäminen henkilön päähän korostuisi. Meikkiä en halunnut päähenkilölle kovin paljoa, mutta sen verran, että sitä oli itkukohtauksessa uskottavasti mahdollista vähän liioitella ja lisäällä. Halusin itkukohtauksessa meikin olevan kunnolla levinnyt ja sotkeentunut, jotta henkilö näyttäisi mahdollisimman surkealta ja sääliäväältä. Joidenkin katsojien mielestä hän näyttikin lopputuloksessa turpiin saaneelta pandalta, mutta minusta meikki oli juuri sopivan järkyttävä. Sonja Myllymäen esittämälle kohtalokkaalle miehennielijä-naiselle taas halusin hyvin voimakkaan ja selvästi erottuvan meikin.

Komediae elokuvissa maskeeraus on helppo tapa korostaa henkilöiden hölmöjä, naurettavia piirteitä, kuten elokuvassa Saippuaprinssi tai Pitkä kuuma kesä. Myös liioitellun naturalistisella tyyllillä voidaan tehdä tilanteista ja henkilöistä naurunalaisia, esimerkiksi elokuvassa Sooloilua. Sooloilussa meikki on aluksi olennainen osa päähenkilön identiteettiä ja elämänhallintaa. Unettomissa myös leikitellään liiallisuuksilla, esimerkkinä humalaisen naisen liioiteltu meikki ja itkeneen tytön mustat silmät. Itkuiset silmät lisäävät elokuvaan ensin dramaattisuutta, mutta myöhemmin ne alkavatkin naurattaa, kun tilanteen dramaattisuus on viety äärimmilleen.

3.2.4 Lavastus

Unettomissa oli yksi lavastettava interiööri, muuten elokuva tapahtuu puistossa ja kadulla. Interiööri, pikkupojan asunto, keittiö ja makuuhuone lavastettiin myös pastellisävyiseksi. Kuvasimme lokaatiossa, oikeassa asunnossa, joten lavastajamme Pia Laiho hyödynsi paljon paikalta löytyviä huonekaluja, mutta loi pastellimaailmaa kankailla kuten verhoilla ja lakanoilla sekä lisäksi yksittäisillä elementeillä kuten lapsen nallella ja nukkuvan äidin käden alla olevalla vaaleanpunaisella sisustustyynyillä.

Kuvausympäristöksi halusin myös mahdollisimman pastellisävyisen vanhan kivitalomaiseman. Monien etsintöjen jälkeen päädyimme valitsemaan kuvauspaikaksi Torkkelinmäen keskellä olevan puistikon, joka täytti kaikki kriteerimme. Vaaleasävyiset 1900-luvun alkupuoliskon kivitalot tukivat hyvin muuta elokuvan visuaalista ilmettä. Varsinkin elokuvan huipennuskohtauksessa, jossa ikkunasta

kaatuva kirkkaanpunainen kiisseli on pääosassa, toimii pastellisävyinen tausta hyvänä tukena. Kuvauspaikkaa valittaessa vähän pelkäsin, että Torkkelinmäen talojen ympäröimä puistikko voisi olla liian meluisa ja vilkas paikka, mutta tämä pelko osoittautui turhaksi. Kuvausrauhasta piti huolen toimiva tuotantopuoli; apulaisohjaajamme piti tomeralla otteellaan Kallion puistokaljankittaajat hiljaisina ottojen ajan. Myös cateringin ohikulkijoille antamat lahjoitusleivät autoivat asiaa.

Pastellisävyiset talot toimivat hyvänä tukena muulle visuaaliselle ilmeelle ja päähenkilön herkkyydelle. Talot lisäsivät tarinaan dramaattisuutta, kuvastivat hyvin päähenkilöä. Kun päähenkilö koki tulleeensa hylätyksi ja petetyksi, kaunis pehmeä maisema toimi kontrastina tytön tunteille ja näin lisäsi dramaattista vaikutelmaa. Koko elokuvan kattava hempeä lavastus toisaalta korosti myös kohtausten koomisuutta, kuten humalaisen pariskunnan romanttisen hetken naurettavaa imelyyttä. Tässä kohtauksessa tulee hyvin esiin naispäähenkilön dramaattisuus ja koomisuus hänen katsellessaan pariskuntaa. Toisaalta kohtaus on surullinen toisto ja muistutus päähenkilön menneestä onnen hetkestä, toisaalta se naurattaa humalaisen pariskunnan onnen liioittelun takia.

3.3. Kuvaus ja leikkaus

3.3.1 Kuvakoko, syvyysterävyys, rajaus

Kuvaamisessa on otettava huomioon monia teknisiä seikkoja, kuten mitä kuvakokoja käyttää, millaisella optiikalla kuvaa ja mitä kuvissa näkyy. Kuvaussuunitelmaa tehtäessä on hyvä miettiä myös, miten kuvat tulevat leikkaantumaan yhteen ja millaista rytmitystä niillä voi saada leikattua tarinaan.

Unettomissa halusin käyttää paljon lähikuvia ja päästä henkilöitä lähelle. Elokuvassa on myös laajoja kuvia, niitä halusin käyttää korostamaan ympäristöä ja maisemaa jossa roolihenkilöt ovat. Peruskuvakoot muodostuvat kahdeksan kuvan sarjasta: YK yleiskuva, LKK laajakokuva, KK kokokuva, LPK laaja puolikuva, PK puolikuva, PLK puolilähikuva, LK lähikuva ja ELK erikoislähikuva. (Pirilä & Kivi 2004, 112). Unettomien alun puistokohtauksessa käytimme erityisen paljon erikoislähikuvia. Halusin, että kohtauksessa käytetään juuri erikoislähikuvia, koska niillä sai tarinaan sen vaatimaa intensiteettiä ja herkkyyttä (ks. kuvat 5-8). Koska halusin kohtauksen

etenevän mahdollisimman sulavasti, niin kaikki kuvat suunniteltiin otettavaksi suojaviivan samalta puolelta. Suojaviiva on kahden kuvassa tärkeän pisteen välinen tila, näiden kahden pisteen väliin piirretty viiva, jota ei saa ylittää. Jos viivan ylittää, eli siirtääkin kameran viivan toiselle puolelle, muuttuu kuvauskohteen oletetun liikkeen suunta. Eli jos henkilö onkin edellisessä kuvassa ollut kävelemässä oikealle, kävelisi hän suojaviivan toiselta puolelta kuvattuna yllättäen vasemmalle. (Pirilä & Kivi 2004, 117.)

Seuraavalla sivulla on tilanteen ja henkilöiden esittely Unettomat-lyhytelokuvan toisessa kohtauksessa. Kuvissa päähenkilöä esittää Jaana Joensuu sekä vastaanäyttelijää Aki Haikonen. Edellinen kohtaus on tapahtunut pikkupojan Roopen kotona, tämä on ensimmäinen kohtaus, jossa elokuvan varsinainen päähenkilö esitellään.

KUVA 5.
YK yleiskuva
Kuva elokuvasta
Unettomat

KUVA 6.
ELK erikoislähikuva
Kuva elokuvasta
Unettomat

KUVA 7.
ELK erikoislähikuva
Kuva elokuvasta
Unettomat

KUVA 8.
PLK puolilähikuva
Kuva elokuvasta
Unettomat

Halusin, että elokuvan päähenkilö ja hänen tunnetilansa tulee näiden kuvien kautta katsojalle selväksi. Jotta elokuvan toisen kohtauksen alun onnellinen tunnelma välittyisi katsojalle, halusin yllä olevia kuvia suunnitella, että kohtaus toteutetaan pitkälti lähikuvina sekä että kuvissa on paljon syvyyttä. Eli päämääräni oli, että kuvassa on jokin yksityiskohta, kuten päähenkilön kasvot, jotka näkyisivät kuvassa terävämpänä kuin muut kuvan osat. Esimerkiksi kuvassa numero 7, joka on ELK tytön hymyilevistä kasvoista, tulee tämä syvyysvaikutelma hyvin esille. Syvyysterävyyteen vaikuttaa valitseeko lyhyemmän vai pidemmän polttovälin optiikan. Lyhyen polttovälin objektiivi soveltuu hyvin laajoihin kuviin ja pidemmän polttovälin objektiivi, teleobjektiivi, sopii tilanteisiin, joissa kuvattava kohde halutaan nähdä läheltä. Lyhyen polttovälin linssinä pidetään alle 35 mm objektiivia eli laajakulmaobjektiivia. Laajakulmaobjektiivia käytetään paljon laajoissa maisemakuvissa, kuvissa, joissa halutaan näkyvän mahdollisimman paljon. Puolikuvissa ja lähikuvissa laajakulmaobjektiivi vääristää voimakkaasti mittasuhteita. (Bordwell & Thompson 2005, 237.)

Laajakulmalinssiä voi käyttää hyväkseen lähikuvissa, jos haluaa luoda kuviin liioittelevaa dramaattisuutta. En halunnut liioitella Unettomissa, sillä halusin kokonaisuuden ja erityisesti toisen kohtauksen olevan realistinen. Monissa komediallisissa ja hyvin visuaalisissa draamasarjoissa tätä käytetään tehokeinona, esimerkiksi tv-sarjoissa *Ruma Betty (Ugly Betty, USA)* ja *Täydelliset naiset (Desperate housewives, USA)*. Myös mustaa huumoria täynnä olevan *Mullan alla (Six feet under, USA)* yksi visuaalinen tunnusmerkki oli hetkittäiset perspektiivivääristymät.

Rajauksella määritellään mitä kuvassa näkyy. Rajauksella tarkoitetaan kuvan sisäistä sommittelua, kuvakulmien ja kuvakokojen valintaa. (Pirilä & Kivi 2004 101.) Unettomien ensimmäisessä kohtauksessa, esitellään elokuvan toisen päähenkilön, pikkupojan koti. Kohtaus koostuu kahdesta kuvasta. Ensimmäisenä kohtauksessa on kuva, jossa näkyy keittiön pöytä ja keittiön pöydällä oleva kiisselivati. Toisena kuvana kohtauksessa on lähikuva nukkuvan naisen kädestä. Kuva jatkuu ajona ikkunan viereen, jossa makaa valvova pikkupoika. Rajaukset paljastavat millaisessa maailmassa pikkupoika elää. Rajausten kautta katsojalle tulee selväksi, että pikkupoika on elokuvassa tärkeässä osassa, vaikka hänestä kerrotaankin lisää vasta

elokuvan loppupuolella. Ensimmäisen kohtauksen vakava tunnelma luo pohjan seuraavalle kohtaukselle ja päähenkilön esittelylle.

KUVA 9.
Unettomien
1.kohtauksen 1. kuva

KUVA 10.
Unettomien 1.kohtauksen
2. kuva alku

KUVA 11.
Unettomien 1. kohtauksen
2. kuvan keskikohta

KUVA 12.
Unettomien 1. kohtauksen
2. kuvan loppu

3.3.3 Rytmi ja rakenne

Leikkaamalla tarinaan luodaan rytmi ja rakenne. Esimerkiksi leikkaamalla elokuvaan vuorottain erikokoisia kuvia synnytetään tarinaan jännitteitä ja dynamiikkaa. (Kivi & Pirilä 2008 74.) Leikkaamalla voidaan myös viipyillä tilanteissa ja ennakoida tulevaa. Unettomista halusin tehdä elokuvan, jossa siirrytään tunnelmasta toiseen hetkessä, traagisesta koomiseen maailmaan. Toimin Unettomissa myös leikkaajana, joten suunnittelimme kuvaajan kanssa, että Unettomissa otetaan tarpeeksi pitkiä kuvia ja paljon eri kuvakulmia. Tätä on toteutettu esimerkiksi alun puistokohtauksessa (ks. kuvat 5-8.) Halusin kuvata mahdollisimman paljon materiaalia, koska se mahdollisti, että minulla oli leikkaamossa tilaisuuksia leikata eri tavoilla ja kokeilla tarinaan eri rytmityksiä. Materiaalia ei kuitenkaan syntynyt liikaa, eikä sen kuvaamiseen tuhlatu liikaa aikaa, koska itse kohtaus oli hyvin lyhyt. Tärkeintä minulle oli, että pystyin kuvien rytmityksellä tukemaan näyttelijäntyötä, ikään kuin ”hengittämään” kuvilla näyttelijöiden mukana.

Ensimmäisessä puistokohtauksessa tämä kuvien ”hengittävyys” on hyvin olennainen osa päähenkilöstä syntyvää mielikuvaa. Kuvat on rytmitetty niin, että katsoja voi ajatella päähenkilön ajatusten ja tunteiden tahdissa. Olen yrittänyt tehdä tytön ja pojan kohtauksesta mahdollisimman huomaamattomasti leikatun, kärjistämättä ja töksäyttämättä mitään. Näin kohtaus tukee vahvasti draamallista näyttelijän työtä, on vakava ja vakaa. Kun pojan tyttöystävä saapuukin yllättäen paikalle, vaihdan leikkausrytmiä nopeammaksi ja hyppivämmäksi. Tällöin kohtauksessa alkaa näkyä myös vähän koomisia piirteitä, vaikka tilanne onkin päähenkilölle hyvin järkyttävä.

3.4 Äänisuunnittelu ja musiikki

Äänisuunnittelu ja musiikki olivat tärkeässä osassa Unettomien tunnelman luontia. Elokuvassa ei juuri ollut dialogia, joten muu äänikerronta, musiikki ja taustääänet olivat tärkeitä.

3.4.1 Äänisuunnittelu

Unettomien äänisuunnittelusta ja musiikista vastasi koulumme opiskelija Joonatan ”Junde” Hietanen. Äänisuunnittelijan kanssa keskustelimme paljon elokuvan

tunnelmasta ja maailmasta. Myös äänisuunnittelussa yhteinen elokuvan tarinaa ja kuvamaailmaa tukeva tyyli löytyi heti. Unettomissa minulle oli tärkeää että äänet vahvistavat kuvien tunnelmaa. Esimerkiksi alun puistokohtauksessa puiston hiljaiset, taustalta kuuluvat äänet loivat kohtaukseen syvyyttä ja vahvistivat draamallista jännitettä henkilöiden välillä. Päähenkilön koomisuutta korostettiin puolestaan kovempaa kuuluvilla äänillä, kuten humalaisen voimakkaasti kuuluvalla lemmensopertelulla sekä musiikilla kiisselikohtauksessa.

3.4.2 Musiikki

Halusin Unettomiin paljon tunteikasta musiikkia, joka tukisi kohtauksia ja paikoin loisi odotuksia tulevasta. Unettomissa on kolme pääkohtaa, joissa on musiikkia. Alussa elokuvan ensimmäisessä esittelykohtauksessa pikkupojan kotona taustalla soi musiikki, jonka halusimme olevan rauhallista, mutta silti enteilevän tulevasta. Elokuvan musiikillisesti tärkein kohtaus on elokuvan keskivaiheilla, elokuvan dramaattisimmassa kohtauksessa, jossa päähenkilö kokee tulleensa petetyksi. Tähän halusin mahdollisimman tunteikasta ja paatoksellista tunnelmaa, joka ei millään tavalla enteilisi tulevia tapahtumia. Halusin äänellä rakentaa selkeän kontrastin tuleviin tapahtumiin ja luoda näin tilanteeseen koomisen ristiriidan. Jos musiikkia ei olisi tässä kohtauksessa, ei tuleva käänne tuntuisi niin suurelta, eikä se välttämättä naurattaisi juurikaan. Musiikki on tärkeä tekijä siinä, miten päähenkilö muuttuu tässä kohtauksessa hetkessä traagisesta koomiseen.

Elokuvan lopussa kuullaan kolmannen kerran musiikkia, tässä kohtaa halusin kuvastaa sillä päähenkilön vapautuneisuutta. Rauhallisen musiikin myötä päähenkilö vaihtuu koomisesta draamalliseksi. Lopussa musiikin alkaessa soimaan päähenkilökin osaa jo nauraa itselleen.

4 POHDINTA

Tutkielmani kertoo naispääroolin rakentamisesta ohjaamassani lyhytelokuvassa *Unettomat* sekä naisrooleista kotimaisissa draamakomedioissa. Määrittelen tekstissäni joitakin yhtenäisiä linjoja eri elokuvien tyylillisistä keinoista rakentaa naisrooli draamakomediassa. Nykyelokuvassa on paljon nuoria päähenkilöitä, keski-ikäiset tai vanhemmat ovat lähinnä sivuosissa. On myös elokuvia, esimerkiksi elokuva *Koirankynnenleikkaaja*, joissa naisia ei ole juuri ollenkaan, mutta ei ole elokuvia, joissa olisi vain pelkkiä naisia. Roolit komediassa ovat ehkä hieman monipuolisemmat nykyään kuin ennen. Komediallisia toiminnan naisia on ollut myös aikaisemmin elokuvissa, kuten esimerkiksi elokuvissa *Kulkurin valssi* ja *Varaventtiili*.

Ennen ehkä naurettiin enemmän sille, että nainen on aktiivinen toimija, nykyään huumori tulee muualta. Nykyään aktiivisuus on elokuvissa mukana naisten itsestään selvänä piirteenä, ei erikoisuutena, mikä käy ilmi myös tarkastelemistani elokuvista *Pitkä kuuma kesä*, *Sooloilua* ja *Saippuaprinssi*. Vakavammissa draamakomedioissa on erilaisempia naiskuvia, komedioissa naiskuva on yleensä kapeampi ja perinteisempi. Nainen ei vielääkään elokuvassa saa hölmöillä ja tehdä tyhmyyksiä kuten esimerkiksi Uno Turhapuro. Television puolella tähän tosin on jo tullut muutos, esimerkiksi tv-sarja *Kumman kaa* (Suomi, 2003-2005) perustui lähes kokonaan päähenkilöiden jatkuvaan mokailuun. Elokuvassa nainen voi olla hullu, vaarallinen ja vastuuntunnoton, mutta sitä ei koeta juuri koskaan hauskana vaan pelottavana tai lähinnä surullisena piirteenä. Komedian visuaalisuus perustui ennen hassuihin hahmoihin ja puvustuksiin. Nykyään myös asioille voi nauraa, ei vain tilanteille ja henkilöille.

Unettomista halusin tehdä elokuvan, jossa saisi kokeilla visuaalisia keinoja tehdä draamaa ja komediaa. Yritin tehdä koskettavan elokuvan elämällä hetki hetkeltä mukana päähenkilön tunteissa ja kokemuksissa. Tahdoin näyttää katsojalle, mitä ja miten päähenkilö näkee. Kirjoitin Unettomiin päähenkilövetoisen, päähenkilön tunteiden mukana kulkevan hyvin niukkadialogisen käsikirjoituksen. Tarinan kannalta oli hyvin tärkeää, että päähenkilön tunteet välittyisivät kuvien kautta, kun puhuttakaan ei juuri ollut. Musiikki ja äänimaailma olivat tarinankerronnan kannalta myös hyvin oleellisessa asemassa. Päähenkilön draamallisuus ja koomisuus syntyi näitä eri elementtejä yhdistäen ja rytmittäen.

Ajattelin monta kertaa elokuvaa suunnitellessa, että siitä saattaa tulla liian pastellinen ja todella imelä niin tarinaltaan kuin visuaaliselta toteutukseltaan. Unettomat on elokuva, jossa leikitellään paljon visuaalisilla ja kerronnallisilla kliseillä. Näin tapahtuu esimerkiksi kohtauksessa, jossa tyttö juoksee surullisena kadulla, pysähtyy nojaamaan seinään ja itkien valahtaa maahan istumaan. Kovin kliseinen on myös kohtaus, jossa humalainen pariskunta sopertelee lemmentunnustuksia toisilleen vehreässä puistomaisemassa. Koin, että elokuvanteko on hallittua leikkiä, leikkiä jossa saa ja pitää kokeilla erilaisia toteutuksia. Kuvakerronnalla voi tukea paljon henkilöitä ja tarinaa. Paitsi että on tärkeää löytää oikeat näyttelijät, on tärkeää myös kuvata heidät oikein. Kuvakerronnalla ja sen rytmittämällä on iso merkitys siihen, miten koomisena tai traagisena henkilöt katsojille avautuvat ja näyttäytyvät. Jos tekee herkästä kohtauksesta liian hektisesti leikatun, katoaa siitä tunne ja sen myötä dramaattisuus. Jos taas leikkaa liian rauhallisesti puolestaan koomiseksi tarkoitetun kohtauksen, katoaa huumorilta kärki.

Mietin Unettomia suunnitellessa, että siitä saattaa pahimmillaan tulla liian imelä ja kiisselinen soppa. Toisaalta kuitenkin halusin ottaa sen riskin ja kokeilla hempeilyn ja pastellimaailman viemistä niin pitkälle kuin mahdollista. Halusin näyttää, että pastellisävyilläkin voi kertoa jotain aitoa ja todentuntuista. Ajattelin, että joku saattaa saada filmin sokerisuudesta insuliinishokin, mutta toisaalta toivoinkin sitä. On mielenkiintoista ajatella, että pelkkä mansikkakiissellikin voisi hätkähdyttää ja saada kaikkeen tottuneet ja turtuneet katsojat hereille.

Haluaisin jatkossa tehdä lisää elokuvia, joissa visuaalisuus ja henkilöiden tunteet ovat vahvasti läsnä. Unettomien tekeminen oli hauska kokemus, joka opetti, miten visuaalisia elementtejä voi hyödyntää tarinankerronnassa. Meillä oli energinen ja innostunut työryhmä, joka teki yhdessä Unettomista Unettomien näköisen. Unettomat voitti parhaan opiskelijafiktio palkinnon vuoden 2008 Kettupäivillä. Nyt elokuva kiertää eri festivaaleilla.

LÄHTEET

Ahonen, Kimmo & Rosenqvist Janne & Rosenqvist Juha & Valotie Päivi 2003. Taju kankaalle. Turku: Kirja-Aurora.

Altman Rick 2002. Elokuva ja genre. Tampere: Vastapaino.

Bordwell David & Thompson Kristin 2004. Film art: an introduction. USA: McGraw-Hill.

Herkman, Juha 2001. Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.

Hiltunen, Ari 1999. Aristoteles Hollywoodissa. Helsinki: Gaudeamus

Koivunen, Anu 1995. Isänmaan moninaiset äidinkasvot. Turku: SETS.

Pirilä Kari & Erkki Kivi 2008. Elävä kuva-elävä ääni. Leikkaus. Helsinki: Like.

Pirilä Kari & Erkki Kivi 2005. Elävä kuva-elävä ääni. Otos. Helsinki: Like.

Radio Helsinki 2009. Dome Karukosken haastattelu aamuohjelmassa. 13.2.2009

Suomen elokuvasäätio. Tilastot [verkkójulkaisu]

<www.ses.fi> (15.2.2009)

Virtanen, Leena, 1998. Minisarjan rakenne - saippuaopperaa vai elokuvadramaturgiaa. Helsinki. Taideteollinen korkeakoulu.

Elokuvat:

Kielletty hedelmä. Ohjaus Karukoski, Dome 2009. Helsinki Filmi Oy.

Kulkurin valssi. Ohjaus Särkkä, Toivo 1940. Suomen Filmitoimisto.

Kuutamolla. Ohjaus Louhimies, Aku 2002. MRP Matila Röhr Productions Oy

Pitkä kuuma kesä. Ohjaus Leppä, Perttu 1999. Talent House. [DVD-tallenne]

Saippuaprinssi. Ohjaus Kuusi, Janne 2006. Helsinki Filmi Oy. [DVD-tallenne]

Sooloilua. Ohjaus Nurkse, Lauri 2007. MRP Matila Röhr Productions Oy. [DVD-tallenne]

Varaventiili. Ohjaus Vaala, Valentin 1942. Suomen Filmitölkki.

TV-sarjat:

Kumman kaa 2003-2005. Production House Oy Finland.

Mullan alla (Six feet under) 2001-2006. USA: HBO-televisiokanava

Ruma Betty (Ugly Betty) 2006- USA: ABC-televisiokanava.

Täydelliset naiset (Desperate housewives) 2004- USA: ABC-televisiokanava.